

- 7 U Grčkoj je roditelj mogao odbiti da preuzme brigu oko odgajanja djeteta i u tom bi ga slučaju najčešće ostavio na nekom prometnom mjestu. Prolaznik koji bi naišao imao bi pravo uzeti dijete i odnijeti ga svojoj kući, ali pravi otac nije time gubio svoja očinska prava; bilo u koje vrijeme mogao je dijete zatražiti natrag.
- 8 Upadljivo je nesuglasje između dva Pamfilova navoda: stranac je istodobno i zajapuren i mrtvačkog izgleda. U želji da se što prije riješi Parmenona, Pamfil zapada u protuslovlje.
- 9 Fidip u svojoj ljutnji oslovljava Pamfila kao da je ovaj još uvijek na pozornici.
- 10 Lahet u cijelom ovom prizoru ne govori ništa, ali zbog stihova na početku trećeg prizora („Stajao sam ovdje podalje, ženo...”) valja pretpostaviti da je, bilo u cijelom ovom prizoru, bilo u jednom njegovu dijelu, nazočan na sceni.
- 11 Tekst je na ovom mjestu u originalu vrlo nesiguran. Preveo sam prema KLS, iako ne bi trebalo odbaciti ni Marouzeauov pokušaj rekonstrukcije („Da vjerujem kako će, ako je dovedem natrag, biti složnije?”) Salvatore Stella u svojem komentiranom izdanju „Svekrve” (Milano, 1936) bira smisljeno još prihvatljiviju, ali tekstualno slabije utemeljenu verziju: „Ne vjerujem da će postati složnije ako je dovedem natrag!”
- 12 I ovdje je tekst nesiguran; u hrvatskom je prijevodu dodano „prijatelj” što se — najvjerojatnije kao glosa — nalazi i u nekim kodeksima.
- 13 Robovi su u antici u istražnom postupku mogli biti mučeni.
- 14 Ne djeluje baš osobito logično da Fidip gotovo od riječi do riječi navodi ono što je maločas rekao Lahet. Osim toga, pravim trenutkom za njegov odlazak sa scene čini se stih 785. („Samo vi njima smirite dušu!”). Možda bi ponajbolje bilo ta dva stiha smatrati umetkom i uopće ih ne prevoditi.

Preveo Darko Novaković

obljet nice

STOLJETNI JUBILEJ „VJESNIKA ZA ARHEOLOGIJU I HISTORIJU DALMATINSKU”

U siječnju ove godine *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, časopis Arheološkog muzeja u Splitu, navršio je sto godina života. Naime, taj je časopis, pod imenom na talijanskom jeziku *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, prvi put tiskan u siječnju 1878. godine u Splitu. U proteklom su stoljeću na njegovim stranicama ugledale svjetlo dana brojne značajne studije, objelodanjena je velika količina materijala i registrirana veoma opsežna relevantna bibliografija. Značenje tog časopisa u razvoju arheologije, povijesti i uopće starinoznanstva kod nas, a posebno u Dalmaciji, može se lijepo vidjeti u prvom redu u iscrpnom prikazu nestora naše arheologije F. Bulića pod naslovom „Razvoj arheoloških istraživanja i nauka u Dalmaciji kroz zadnji milenij” („Zbornik Matice hrvatske o tisućoj godišnjici hrvatskog kraljevstva”, Zagreb 1925, str. 93–246 = Prilog VAHD 1924–25, Split), a što se tiče razdoblja nakon Bulićeva prikaza, uputio bih na svoj članak „Arheološka, povijesna i lingvistička istraživanja antičkog doba Dalmacije u posljednjih pedeset godina” (*Latina et Graeca* 3, Zagreb 1974, str. 9–28).

U proteklom stoljeću tiskan je 71 svezak (odnosno 71 godište) *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku (VAHD)*. Kroz prvu polovicu svoga života, do Bulićeva odlaska iz redakcije, *Vjesnik* je potpuno redovito izlazio. Zastoji u izlaženju nastali su nakon toga. Zbog toga se dogodilo da je u prvih pedeset godina izdavanja *Vjesnika*, dakle do Bulićeva odlaska, tiskano 49 godišta, a u slijedećih je pedeset godina tiskano 22 godišta — više od pola manje nego u prvih pedeset godina.

Osnivač je *Vjesnika* M. Glavinić. On je, zajedno s G. Alačevićem izdao prvih šest godišta *Vjesnika*. Godišta VII/1884. – X/1887. izdali su Alačević i Bulić. Od godišta XI/1888. do godišta XL, XLI, XLII/1917, 1918, 1919. *Vjesnik* izdaje Bulić. Od godišta XLIII/1920. do godišta XLIX/1926, 1927. izdaju ga Bulić i M. Abramić. Svezak L/1928, 1929 – LII/1935–1949. uredio je Abramić. Godišta LIII/1950, 1951 – LV/1953. i LVI–LIX, 1, 2/1954–1957. (Antidoron M. Abramić) uredili su D. Rendić-Miočević, kao odgovorni urednik, M. Suić i M. Nikolanci. Od godišta LX/1958. do danas *Vjesnik* uređuje redakcioni odbor. Za sveske LX/1958 – LXV–LXVII/1963–1965. odgovorni urednik je B. Gabričević, a za sveske LXVIII/1966 – LXX–LXXI/1969. Ž. Rapanić. Posljednji svezak je tiskan 1977. godine. Za godišta I–XXIII/1878–1900, te za godišta XXIV–XXXIII/1901–1910, postoji opći indeks koji je izdao E. Celani *Indice Generale*, Prato 1903. i 1912. Valja naglasiti i to da su uz *Vjesnik* izdani brojni dodaci (suplementi) s raznolikim temama. Redakcioni odbor planira da izda još jedan svezak *Vjesnika* u 1978, te odmah zatim i svečani broj *Vjesnika* u čast stoljetnog jubileja.

Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku pripada najstarijim časopisima u zemlji, posebno kao jedan od najstarijih znanstvenih časopisa i konkretno kao najstariji arheološki časopis. Želio bih se ovdje nešto detaljnije zadržati na kvalifikaciji „najstariji arheološki časopis“, budući da ona nije jednodušno prihvaćena. Naime, u *Enciklopediji Jugoslavije* (sv. 8, Zagreb 1971, str. 510) stoji da je „Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu ime najnovije (treće) serije najstarijeg arheološkog i muzejskog časopisa u zemlji“. Čini mi se da ova formulacija nije dovoljno jasna, jer, ako postavimo pitanje koji je najstariji arheološki i muzejski časopis u zemlji, onda ne bismo znali reći koji je to časopis, budući da je „Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu“ samo „ime“ tog časopisa. No, da ne bi izgledalo da je ovo samo neka igra riječi, valja naglasiti kako je spomenuta konstatacija nastala iz činjenice što je Narodni zemaljski muzej u Zagrebu 1870. godine izdao svoj *Viestnik*, i ta se godina na navedenu mjestu u *Enciklopediji Jugoslavije* tretira kao godina utemeljenja „najstarijeg arheološkog i muzejskog časopisa u zemlji“.

Kao prvo, valja naglasiti da je *Viestnik* iz 1870. organ Narodnog zemaljskog muzeja u Zagrebu, dakle muzeja općeg tipa, koji će se kasnije rastrojiti a jedan će se njegov odjel – arheološki – osamostaliti, te će biti formiran kao Arheološki muzej. Dakle, izdavači onog *Viestnika* iz 1870. i današnjeg *Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu* različite su ustanove. Iz toga, dakako, proizlazi i to da je tematika tih dvaju časopisa različita. Dok je onaj prvi imao priloge iz arheoloških i prirodoslovnih nauka, ovaj drugi, jasno, ima samo iz arheoloških. Dakle, ako bi se moglo reći da današnji *Vjesnik* nasljeđuje *Viestnik* iz 1870. u smislu muzejskog časopisa, onda bi to moglo biti točno, budući da je današnji Arheološki muzej proistekao iz onog starog Narodnog zemaljskog muzeja i budući da su oba časopisa doista muzejski časopisi; međutim, ne bi se nikako moglo reći da današnji *Vjesnik* nasljeđuje *Viestnik* iz 1870. u smislu arheološkog časopisa, jednostavno zbog toga što *Viestnik* iz 1870. nije bio arheološki časopis. On je imao dobar dio svoje tematike iz arheologije, ali se ne može reći da je bio arheološki časopis. Naime, ako bi to bilo tako,

onda bi se i za *Rad JAZU* moglo reći da je arheološki časopis, budući da ima i mnogo arheoloških priloga, a to nikome ne pada na pamet. Dapače, moglo bi se u tom slučaju reći da je *Rad JAZU* još stariji arheološki časopis, jer on već u svom prvom broju, 1867. godine (dakle, prije *Viestnika* iz 1870), donosi članak pravog člana JAZU S. Ljubića pod naslovom „Arheološke crtcice“ (str. 164 sqq).

U intervalu između *Viestnika* iz 1870. i današnjeg *Vjesnika Arheološkog muzeja* stoji jedan drugi časopis koji ima naslov različit i od jednog i od drugog. To je *Viestnik Hrvatskoga arheološkoga društva* čiji je prvi broj izdan 1879. godine, dakle godinu dana nakon splitskog *Vjesnika*. Ta je godina – do najnovijeg vremena – bila uvijek smatrana početkom izlaženja tog časopisa, i nije bilo uopće spomena da bi se ona povezala s onim *Viestnikom* iz 1870. (Usporedi npr. Hrvatska enciklopedija, sv. I, Zagreb 1941, str. 592, i sv. IV, Zagreb 1942, str. 201, te Enciklopedija Jugoslavije, sv. 2, Zagreb 1956, str. 538. Dakle, unutar same Enciklopedije Jugoslavije postoji bitna razlika između citiranih stavova u 2. i 8. svesku.)

Zapravo, izašla su dva broja *Viestnika Narodnoga zemaljskoga muzeja u Zagrebu*: onaj iz 1870. i još jedan, kao knjiga II: 1876. godine. Međutim, u *Vjesniku Arheološkog muzeja u Zagrebu* iz 1970. godine (3. ser. sv. IV) u povodu 100-godišnjice izlaženja *Viestnika* iz 1870, uopće se ne spominje ovaj drugi svezak. Tek se nakon toga počelo navoditi obje knjige *Viestnika*, i ona iz 1870. i ona iz 1876, u želji da se predoče kao prvi brojevi *Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu*.

Možemo, po mojem mišljenju, reći da je *Viestnik* iz 1870. izolirano izdanje koje nema veze s kasnijim *Viestnikom Hrvatskoga arheološkoga društva*. *Viestnik* iz 1870. nije održao kontinuitet izlaženja. Pa čak i njegova Knjiga II, koja je izdana 1876, nije imala istu koncepciju kao *Viestnik* iz 1870. Ona je bila predviđena – logično – za 1871. godinu, ali potrebna novčana svota „uza sve napore muzeal. ravnateljstva ne bi podijeljena. God. 1876 sam ravnatelj na svoj račun protura u sviet drugu knjigu muzeal. Viestnika, u kom su nadalje njekoje muzealne sбирke opisane.“ To nam svjedoči ravnatelj Muzeja S. Ljubić (O Napredku arheološke znanosti u našoj hrvatskoj zemlji, *Rad JAZU* 80, Zagreb 1886, str. 158).

Međutim, kada govorimo o pitanju kontinuiteta *Viestnika* iz 1870, onda je – iz aspekta povijesnog istraživanja – najmjerodavnije ono što su mislili i osjećali osnivači *Viestnika* iz 1879. Danas, iz određene povijesne distance, možemo sagledati arheološku djelatnost, pa i izdavanje spomenutih časopisa (*Viestnika* iz 1870, *Viestnika* iz 1879. i današnjeg *Vjesnika*) u kontinuitetu. Mi, i s pravom, uočavamo taj izvanredni kontinuitet arheološke djelatnosti. Ali ako želimo proniknuti u osnutak *Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu*, onda se **moramo zaustaviti na godini 1879**. Te je godine izdan prvi broj *Viestnika Hrvatskoga arheološkoga društva*, čijim se nasljednikom smatra današnji *Vjesnik*.

Isti je čovjek bio urednik i *Viestnika* iz 1870. i *Viestnika* iz 1876. i *Viestnika* iz 1879. i daljnjih godina: S. Ljubić. A taj S. Ljubić, u svom već spomenutom radu

(O napredku..., str. 164) uopće ne povezuje te časopise u neki zajednički tok. Međutim, najvažnije nam je da vidimo stav osnivača *Viestnika* iz 1879. U „Uvodu“ prvog broja *Viestnika* iz 1879. „Uredništvo“ – kao što je to uobičajeno – daje programsku deklaraciju svog novog časopisa. Želim istaknuti da se tu **ni na jednom mjestu** ne spominje *Viestnik* iz 1870, a nije ni prisutna nikakva svijest o nekom kontinuitetu *Viestnika* iz 1870. u ovom, **potpuno novom časopisu**, *Viestniku* iz 1879. Dakle, osnivači *Viestnika* iz 1879. uopće se ne obaziru na *Viestnik* iz 1870. **Jedini časopis** na koji se oni obaziru, po uzoru na kojega oni žele raditi jest **splitski Vjesnik**. Smatram da je ovo temeljni moment u problematici o kojoj govorim, pa ću citirati u cijelosti spomenuti odlomak iz Uvoda (str. 3):

„A da se i na književnom polju udari čvrst temelj k napredku, isti Bečki osriedni odbor veledušnom pripomoći ohrabri gosp. M. Glavinića, gimnaz. ravnatelja i čuvara za Dalmaciju u Spljetu, na izdavanje arheološkoga časopisa, koj je kao organ istoga odbora u Dalmaciji još početkom prošle godine pod naslovom „Bullettino di archeologia e storia patria“ (ovo je greška; trebalo bi biti „dalmata“ a ne „patria“; ta je greška ponovljena i u Kritici, str. 30, dok je u slijedećem godištu ispravljena, op.m.) ugledao bieli sviet u Spljetu, i koj već svojim krepkim sjajem širom širi arheološku nauku i njezino zanimanje po našem primorju na korist same znanosti, domaće prosviete i slavnoga imena naše hrvatske domovine. Možemo li se nadati, da ćemo i mi na skoro do tolike blagodati?“

56

Mislim, da ovom citatu nije potreban komentar, jer se njime razjašnjava sve ono o čemu sam ovdje raspravljao. U spomenutoj *Kritici* kaže se za splitski *Bullettino* da „koliko se do sada može reći, svoju zadaću sdušno, vješto i po naš narod veoma koristno vrši“. U *Kritici* u II godištu *Viestnika* iz 1880. (str. 128) spominjući prethodnu kritiku stoji slijedeće: „sada nam je dužnost primjetiti, da se u našem sudu ni najmanje prevarili nismo, pošto on (sc. *Bullettino*, op.m.) dapače stupa sve hrabrije i jedrije na polju znanosti.“ U II godištu splitskog *Bullettina* (I. Supplemento) u osvrtu pod naslovom „Nuovo giornale archeologico“ redakcija najsrdačnije pozdravlja izdavanje **novog** časopisa u Zagrebu i završava ovako: „Auguriamo prospere le sorti al *Viestnik*, ed alla illustre società archeologica croata.“ Međutim, ni ovdje se pojava novog časopisa ne povezuje s onim iz 1870.

Dakle, mislim, da bi se nakon ovog razmišljanja mogo vratiti – i to bez dvojbe – tradicionalnom stajalištu o splitskom *Vjesniku za arheologiju i historiju dalmatinsku* kao **najstarijem** arheološkom (arheološko-povijesnom) časopisu u zemlji.

Sada bih se želio malo zadržati na samom osnivanju splitskog *Vjesnika*, na osnovnim idejnim i stručnim intencijama kojima su se rukovodili njegovi prvi urednici.

U programskoj deklaraciji M. Glavinića, koja je datirana 30. studenog 1877, upravo na šezdesetj rođendan Theodora Mommsena, a štampana na uvodnom mjestu prvog broja prvog godišta *Bullettina* stoji da je upravo jubilarni rođendan velikog znanstvenika bio povod da se izda *Bullettino*, publikacija o kojoj su već duže vrijeme mislili

Glavinić i njegov prijatelj Alačević. Program *Bullettina* sadržava već njegov naslov. Naglašava Glavinić da se pod imenom Dalmacija ne podrazumijeva **tadašnja** Dalmacija već čitava rimska provincija Dalmacija. Već iz ovoga stava vidimo prisutnost pravog znanstvenog duha a odsutnost bilo kakve autonomaške „dalmatinske“ koncepcije. U tom smislu, kao i u pogledu shvaćanja cjelokupne uloge *Bullettina*, važan je i slijedeći stav koji ću navesti u cijelosti: „A ciò deve tendere questo giornale, che avrà lo scopo d'interessare specialmente i Dalmati nella conoscenza e nello studio dei monumenti dalmatici di storia e d'arte, pei quali la patria nostra va meritamente famosa, e che potrà ad un tempo servire quale mezzo per unire le forze dei nostri compatrioti nello scambio delle reciproche idee, e delle osservazioni fatte, per raccogliere materiali che dovranno servire a chi avrà la capacità di scrivere una buona storia della Dalmazia.“ Dva se momenta u tom stavu ističu: onaj o **ujedinjavanju snaga sunarodnjaka**, te onaj o shvaćanju ovog poduhvata kao neophodnog puta za **pripremu jednog budućeg sintetskog djela**. Kada iz današnje perspektive razmišljamo o tome, onda smo sretni da je već učinjen dobar i solidan put, da su neka sintetska djela već iza nas, ali smo ujedno svjesni da je sintetsko djelo uvijek pred nama, dapače, da ono mora biti pred nama.

U pogledu dokumentiranja potpuno ispravnog stručnog stava u programskoj deklaraciji navest ću slijedeće riječi: „Importa conoscere tali oggetti e spiegarli coscientemente. E quando non ci fosse dato di spiegarli, ne daremo un' esatta descrizione affinché giungano a conoscenza degli uomini dotti, che riusciranno a spiegarli con studi di raffronto; oppure quegli oggetti troveranno la loro spiegazione mediante scoperte successive.“ Dakle, u prvom je planu precizna **stručna obrada**, jer će samo ako bude ispunjen taj zahtjev biti moguće **jednom dati i objašnjenje i tumačenje**, koje u svim slučajevima nije moguće dati već sada. Nadalje, u programu se govori o tome što će i kako biti publicirano u časopisu, te se naglašava da će biti obrađivane i teme ne samo one iz grčko-rimske epohe, već i one iz narednih epoha, sve do početka 19. stoljeća. U časopisu će biti dane i obavijesti o značajnim arheološkim nalazima u svijetu, kao i radovi stranih znanstvenika o našim spomenicima i našoj povijesti. Također će biti objavljeni i bibliografski podaci, kao i službene obavijesti Centralne komisije iz Beča, čijim će se organom za ove krajeve časopis i smatrati.

U pogledu jezika na kojem je tiskan časopis veoma je važno da se citira slijedeći pasus: „Abbiamo stabilito di servirci della lingua italiana, unicamente perchè questa oggidì è la lingua, ci si passi l'epiteto, diplomatica dell'Archeologia, come lo provano le Pubblicazioni dell'Istituto Archeologico Germanico. Accoglieremo di buon grado scritti anche in lingua slava ed in lingua latina, a comodo di coloro che scrivono preferentemente in queste. Articoli in altre lingue saranno tradotti per cura della Redazione.“ Dakle, iz ovoga se nedvosmisleno vidi da je **jedini** razlog što časopis ima ime na talijanskom jeziku, te što će uglavnom biti tiskan na talijanskom taj što je taj jezik bio **svjetski** znanstveni jezik za arheološke studije. Prema tome, ne postoji nikakav politički „talijanaški“ razlog. Otvoreno se kaže da će biti tiskani i radovi na narodnom jeziku, što je bilo i realizirano.

57

Na kraju programske deklaracije časopis se stavlja pod zaštitu slavnog Mommsena, te nekolicine drugih poznatih znanstvenika.

Rekao bih da je koncepcija *Bullettina*, kako je izložena u programskoj deklaraciji, doista bila na evropskom nivou; štaviše, ta je koncepcija od prije sto godina još danas moderna i aktualna.

Na kakav je odjek naišao *Bullettino*, najbolje govori pismo koje je najveći živući arheolog i povjesničar, nobelovac Mommsen, uputio njegovu redaktoru. Vrijedno je da ga se ovdje donese:

„Il Professore Teodoro Mommsen prega il Prof. M. Glavinić di rendere di pubblica ragione i sinceri suoi ringraziamenti per le felicitazioni venutegli da Cattaro, da Sign, da Spalato e da Zara nel sessagesimo giorno natalizio suo, in parte da vecchi amici e collaboratori, in parte da lettori e studiosi ravvicinati a lui pel solo vincolo degli studi comuni.” Pokazujući se tronutim zbog sjećanja koje naziva „gentile, di fondare in quell'istesso giorno il nuovo *Bullettino* di Archeologia e Storia Dalmata, il Mommsen chiede che i suoi amici facciano ciò che possono per sostenerlo degnamente, come lo richiede l'onore della scienza e la gloria della patria; nè a lui guidere personale potrebbe essere maggiore di questo che chi gli vuol bene si faccia sia il protettore, sia il coadiutore di questo nuovo *Bullettino*.” (Bull. Dalm. I, str. 5)

58

U prvom broju drugog godišta *Bullettina* (siječanj 1879) redakcija se obraća čitaocima i otvara suradnju svima, ne samo znanstvenicima već i svima onima kojima je na srcu studij prošlosti i ljubav za domovinom.

S godinom 1884. nastupa period neprekidnog prosperiteta *Bullettina* što će trajati sve do godine 1927. Bio je to period Bulićeva uredništva, od Bulićeva ulaska u redakciju do njegova izlaska. U središnjem razdoblju tog perioda, od godine 1888. do godine 1919. *Bullettino* uređuje sam Bulić. U tom periodu od 44 godine, odnosno središnjem razdoblju od 32 godine, dakle u čitavu jednom radnom ljudskom vijeku, *Bullettino* je postao *monumentum aere perennius* zaslugom svog urednika i tvorca njegove evropske afirmacije. Smatram da je to bilo zlatno doba *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku* (upravo je u tom periodu i pohrvatio svoje ime) i mislim da ni u jednom drugom periodu svog izlaženja nije imao takvu i toliku arheološko-povijesnu i društvenu funkciju.

U uvodnoj riječi *Bullettina* čitaocima Alačević i Bulić 1884. godine uglavnom reafirmiraju sve temeljne postavke iz programske deklaracije. U uvodniku 1888. Bulić poziva na podršku, također i dvoje bivših redaktora, i ponovo potvrđuje programsku deklaraciju. U tom istom uvodniku, dakle prvom otkako je potpuno samostalno preuzeo rukovođenje *Bullettinom*, Bulić najavljuje:

„Speriamo pure che sarà possibile d'intraprendere e continuare gli scavi a Kapitul e Biskupija di Knin, per cura di quella patriottica società archeologica, delle anti-

chità di epoca croata, di cui negli anni scorsi vennero tratti in luce alcuni frammenti molto interessanti per l'epigrafia ed architettura de' secoli tra l'VIII e il X, i quali fra breve saranno pubblicati dall'Accademia Jugoslava di Zagabria.”

Vidimo, dakle, bjelodano, da je Bulić od samog početka svog uredništva *Bullettina* imao na pameti i na srcu prosperitet starohrvatske arheologije.

Osim te najave, te najave nekih arheoloških iskopavanja i konzervatorskih zahvata, u uvodniku Bulić ističe svoju brigu za mlađe buduće kadrove. Na žalost, razmišljanja o ovim i sličnim pitanjima arheologije kao djelatnosti ispala su iz naših današnjih arheoloških časopisa. Budući da oni ne govore o društvenim aspektima arheologije i staroznanstva uopće, oni su, po mojem mišljenju, izgubili širu društvenu funkciju i ostali su, uglavnom, samo stručno-znanstveni časopisi, koji su, većinom, i namijenjeni isključivo stručno-znanstvenom krugu. To je, s jedne strane posljedica znanstvene specijalizacije, logična i ispravna, ali je, s druge strane, ipak čudo da su arheološki časopisi, pa tako i splitski *Vjesnik*, izgubili onu širu društvenu ulogu koju je nekad imao *Bullettino*, odnosno *Vjesnik*. Ne znam, na primjer, u kojoj se knjižari u Hrvatskoj može kupiti neki arheološki časopis, pa i *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*. Isto tako, do najnovijeg vremena, gotovo da u knjižarama nije bilo ni knjiga s nekom našom, domaćom arheološkom temom. U tom pogledu, izgleda da se u zadnje vrijeme nešto mijenja. I čini se da su nakladnici prvi osjetili da se i taj posao isplati.

59

Međutim, da ne bismo mislili da je 1888. sve išlo glatko, valja spomenuti kako se Bulić, u spomenutom uvodniku, tuži što država, premda je učinila mnogo za naše starine, ipak ne čini onoliko koliko bi morala.

Od godišta XLIII, 1920. godine *Bullettino* pohrvaćuje svoj naslov u *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*. Inače, opća koncepcija ostaje nepromijenjena, te ne postoji nikakva razlika u općoj fizionomiji časopisa u odnosu prema prethodnim godištima kada je nosio talijanski naslov. Očito je da postoji potpuni kontinuitet izdavanja *Vjesnika*. A da je Bulić ažurno pratio državne promjene i imao sluh za jezik i njegovu ulogu u nacionalnom životu, dokazuje upravo ovaj prijevod naslova časopisa i preorijentiranje na narodni jezik kao glavni jezik u časopisu. Od tada će časopis imati podnaslov, odnosno drugi naslov, na francuskom jeziku. U uvodniku 1920. godine Bulić podsjeća na razloge čisto znanstvene zbog kojih se časopis do tada tiskao pretežno na talijanskom jeziku. Međutim, nakon stvaranja Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, „cjelokupno polje duševnoga rada otvorilo se je djelatnosti književnika i intelektualnih trudbenika nove domovine”. Zato će se ubuduće, kaže Bulić, tiskati članci na hrvatskom ili srpskom jeziku, s rezimeom na francuskom na kraju svakog važnijeg članka, međutim, „kako intelektualnoj djelatnosti kod svih naroda prva je svrha da razvija i širi znanost u krilu samoga naroda, a zatim da doprinosi obaviještavanju znanstvenoga svijeta, mi ćemo veoma rado objelodanjivati, osim radnja u našem narodnom jeziku, i članaka pisanih u drugim jezicima”, pa tako i na talijanskom jeziku.

biblio grafija

U prvom broju *Vjesnika* tiskanom poslije II svjetskog rata Uredništvo je u uvodniku, nastavljajući tradicije *Vjesnika*, zapisalo i slijedeće riječi: „U novim prilikama naše socijalističke zemlje i naš časopis ima novih zadataka. S jedne strane mora da bude glasnik za priopćavanje novih naučnih istraživanja, arheoloških otkrića i nalaza, a s druge strane ima plemenitu dužnost, da naučno u posebnim člancima, namijenjenim najširim slojevima naroda, prati razvitak i stanje naše povijesti, osobito domaće arheologije, kulturne i socijalne događaje i sve promjene naučnog i kulturnog života. Obe ove funkcije u idealnom su skladu, budući da nauka proizlazi iz naroda i služi narodu.“ Dakle, još je u tom broju bila prisutna ona stara koncepcija *Vjesnika*.

Premda je nakon odlaska Abramića novo uredništvo za godište LIII/1950–1951. najavilo da neće biti nikakve bitne promjene u smjeru uređivanja časopisa, ipak je, objektivno, došlo do izvjesnih promjena. Od tog broja pa nadalje (s izuzetkom Abramićeva zbornika) u *Vjesniku* više neće biti teme iz kasnijih razdoblja povijesti i povijesti umjetnosti, već će se one zadržati na „arheološkim“ razdobljima, od prethistorije do ranijeg srednjeg vijeka. Od godišta LX/1958 i bibliografija se ograničava do 15. stoljeća. Tako možemo reći da je to danas u prvom redu arheološki časopis (što je bio od početka), a što se tiče povijesti ograničava se na povijest starog i ranijeg srednjeg vijeka.

Prema Buličevu svjedočanstvu (Razvoj ..., str. 55, bilj. 244) o *Bullettinu* odnosno *Vjesniku*, časopis, s obzirom na svoje ekonomske prilike, „u 46 godina svoga života nije nijednom radniku ni saradniku dao nikad kakvog honorara za članke u njemu pisane. Samo se je godine 1895. učinila iznimka. Ove godine bio je honoriran jedan opširni članak sa 100 for. jer dotični pisac, u novčanoj neprilici, baš je potrebovao ovoliko svotu. Svak je radio iz patriotizma i ljubavi prema ovoj struci.“

U ovom članku želio sam upozoriti na neke elemente koji su — čini mi se — manje poznati čak i u stručnim krugovima. Nesumnjivo je da bi zasluživalo da se detaljnije ispita udio *Vjesnika* u razvoju naše arheologije, stare povijesti, povijesti umjetnosti, filologije, epigrafije, ali to prelazi okvire ovog prigodnog članka. Možda će o tome biti govora na nekom drugom mjestu. Sasvim je sigurno da nismo ni svjesni koliko je sve činjenica, pojmova, saznanja, prisutnih u našem današnjem znanstvenom i kulturnom svijetu proisteklo upravo iz *Vjesnika*. I suvremena zaštita spomenika vezana je uz *Vjesnik*. I ne samo zaštita spomenika nego i zaštita krajolika. Čitamo o toj davnoj prethodnici danas tako popularne ekologije još u *Vjesniku* od 1920. godine. U svemu je tome veličina *Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku*, njegov udio u našoj znanosti i kulturi.

Emilio Marin

BIBLIOGRAFIJA PRIJEVODA KLASIČNE GRČKE I RIMSKE KNJIŽEVNOSTI U KNJIGAMA I ZBIRNIM IZDANJIMA 1945–1977.

61

b) 1961–1969.

Uvodne napomene

Bibliografski prilog u ovom broju časopisa trebalo je da obuhvati razdoblje od 1961. do 1977. godine. Međutim, preobilje građe prisililo nas je da se ograničimo na devetogodišnju produkciju 1961. do 1969. Slijedeći će prilog zaokružiti ovaj rad.

U razdoblju koje sam u ovom prilogu opisao pojavilo se i nekoliko problema. Prije svega riječ je o brojnim izdanjima Ezopovih basni koje su omiljena literatura najmlađeg uzrasta. Često je bilo teško razlučiti slikovnice od knjiga za djecu. S obzirom da su knjige obrađene „de visu“ bilo je moguće izvršiti selekciju i ona je, dakako, subjektivna. Drugi se problem javio u nekim izdanjima gdje se prijevod približava prepričavanju. Sve sam takve prijevode uvrstio u bibliografiju, a u bilješci će čitalac naći podrobnija obavještenja o njima. Treće je pitanje upravljeno na razne čitanke iz stranih književnosti koje su upotrijebljene u srednjim školama. Ovakva izdanja, u kojima je školska namjena posebno istaknuta ili dominantna, nisam uvrstio u ovu bibliografiju, smatrajući da bi o prijevodima grčke i rimske književnosti u udžbenicima trebalo izraditi posebnu bibliografiju. Nadam se da će to biti ostvareno, jer nam takva bibliografija može mnogo toga kazivati o odnosu prema književnom nasljeđu.